

Η «ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΣΥΝΟΨΙΣ» ΚΑΙ Ο ΣΥΜΕΩΝ Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

Ἡ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Ἐφεσίου κατὰ τὸν Γ' ἢ Ζ' αἰῶνα συνταχθεῖσα «Κανονικὴ σύνοψις» περιέχουσα ἐν ἐπιτομῇ τοὺς κανόνας τῶν συνόδων ὑπέστη μεταγενεστέρως νέαν διασκευήν, προστεθέντων τῶν ὑπὸ τῶν ἐν τῷ μεταξύ συγκροτηθεῖσάν συνόδων ἐκδοθέντων κανόνων, ὀφειλομένην, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν χειρογράφων, εἰς τινὰ *Συμεῶν μάγιστρον καὶ λογοθέτην*¹. Δεδομένοι ὅτι ἡ διασκευή αὕτη συνετάχθη μετὰ τὸ ἔτος 691, καθ' ὃ συνεκροτήθη ἢ ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτη σύνοδος, ἧς τοὺς κανόνας περιέλαβεν, ἴσως δὲ καὶ μετὰ τὸ 861, ἀφ' οὗ εἰς τινὰ χειρόγραφα ἀπαντῶσι καὶ τῆς συνόδου ταύτης οἱ κανόνες, πάντως ὅμως πρὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὅτε ἀπετέλεσε τὴν βᾶσιν εἰς τὸ ἐρμηνευτικὸν ὑπόμνημα τοῦ Ἀλεξίου Ἀριστηνοῦ, ὁ συντάκτης τῆς *δυνατὸν* νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν ὑπὸ τὸ ἐπίθετον Μεταφράστης γνωστὸν ἱστορικὸν καὶ ἀγιογράφον, οὗ ἡ ἀκμὴ συμπίπτει μὲ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος²,³. Ἀμέσους ὅμως ἀποδείξεις διὰ τὴν ταύτισιν αὐτῶν δὲν κατώρθωσα νὰ εὔρω.

¹ Βλ. περὶ τῆς Κανονικῆς συνόψεως ἐν γένει, τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς Κ. Ε. Zachariä von Lingenthal, Die Synopsis canonum. Ein Beitrag zur Geschichte der Quellen des kanonischen Rechts der griechischen Kirche ἐν Sitzungsberichte der königlich preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Jahrgang 1887 σ. 1147 - 1163, Μ. Κρασνοζέν, Σύνοψις κανόνων καὶ ἱστορία τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐν Βυζαντινῶν Χρονικῶν τόμ. 17 (1910) σ. 224 - 246 (ρωσ.)· πρὸς τὸ αὐτοῦ, Σχόλια Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ εἰς τὴν Κανονικὴν σύνοψιν αὐτόθι τόμ. 20 (1913) σ. 189 - 207 (ρωσ.).

² Ὁ Zachariä δὲν θίγει τὸ ζήτημα περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ συντάκτη τῆς διασκευῆς πρὸς τὸν Μεταφράστην, ἐν ᾧ ὁ Μ. Κρασνοζέν, Σύνοψις κανόνων κλπ. σ. 229 σημ. 1 τὴν δέχεται ἄνευ συζητήσεως.

³ Περὶ Συμεῶν τοῦ μεταφράστου καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς του βλ. τὴν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀναπτυχθεῖσαν πλουσίαν σχετικῶς βιβλιογραφίαν παρὰ V. Laurent ἄρθρ. Symeon Logothetes ἐν Lexikon für Theologie und Kirche⁹ τόμ. IX, Freiburg i. Br. 1937 σ. 564 - 565 καὶ A. Ehrhard, Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche τόμ. II, Leipzig 1938 σ. 306 ἐπ. ἐνθα καὶ περὶ τῆς ἀποτυχούσης προσπάθειάς τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Συμεῶν Λογοθέτης ὁ Μεταφράστης. Χρόνος τῆς ἀκμῆς καὶ τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα, Ἐπετηρὶς

Ζήτημα περαιτέρω γεννᾶται περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἐν νεαραῖς τῶν αὐτοκρατόρων Ρωμανοῦ Β' (959 - 963) καὶ Νικηφόρου Β' Φωκᾶ (963 - 969) ἄναφερομένου *Συμεὼν πατρικίου καὶ πρωτοασηκρήτου* καὶ τοῦ ἐν Πείρᾳ ΕΔ' 1 *Συμεὼν μαγίστρου καὶ λογοθέτου* πρὸς τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν Μεταφράστην, ἐνδεχομένως δὲ καὶ τὸν διασκευαστὴν τῆς Κανονικῆς συνόψεως, ἐὰν θεωρηθῇ ταυτιστέος μὲ τὸν τελευταῖον τοῦτον². Δυνατὴν καὶ ἐν τινὲ μέτρῳ πιθανὴν θεωρῶ τὴν ταύτισιν τοῦ Μεταφράστου μὲ τὸν Συμεὼν τῶν νεαρῶν, μολονότι οὗτος φέρει τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοασηκρήτου, ἐν ᾧ ὁ πρῶτος τὸν ἀνώτερον τοῦ μαγίστρου καὶ λογοθέτου, διότι ἡ προαγωγή του εἰς τοῦτον δυνατὸν νὰ ἐπῆλθε μεταγενεστέρως. Γνωρίζομεν ἐξ ἄλλου ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (ἐβδόμη δεκαετία τοῦ Ι' αἰῶνος) ὁ Συμεὼν Μεταφράστης κατεῖχεν ἀνωτάτην διοικητικὴν θέσιν³, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ τοῦ πρωτοασηκρήτου.

Οὔτε ἡ ταύτισις τοῦ Συμεὼν τῶν νεαρῶν πρὸς τὸν ὁμόνυμον τῆς Πείρας προσκρούει, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ Zachariä, εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας. Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον⁴ αὐτὰ συνίστανται εἰς δύο τινά ἄνωτον εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Εὐστάθιος Ρωμαῖος, περὶ οὗ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπέθανε μετὰ τὸ 1025, παρίσταται κατὰ τὴν Πείραν συνεδριάζων ὡς δικαστῆς μετὰ τοῦ μαγίστρου καὶ λογοθέτου Συμεὼν, ὅπερ χρονικῶς δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἐπὶ Ρωμανοῦ Β' καὶ Νικηφόρου Φωκᾶ ἀνώτερον ὑπάλληλον⁵ καὶ δευτέρον εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι ὁ Συμεὼν τῶν νεαρῶν φέρει ἤδη τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου, ὅστις κατὰ τὸν Zachariä εἶναι ἀνώτερος τοῦ τοῦ μαγίστρου, ὑφ' ὃν ἐμφανίζεται ὁ μετὰ τοῦ Εὐσταθίου συνεδριάζων καί, ὡς εὐνόητον, δὲν νοεῖται ὑποβιβασμὸς ἀπὸ ἀνωτέρου εἰς κατώτερον τίτλον.

² Ἄλλ' ἡ ἐπιχειρηματολογία αὕτη δὲν μοῦ φαίνεται ἀπροσμάχητος. Ὁ Συμεὼν Μεταφράστης, ὅστις εἶτε ταυτίζεται μὲ τὸν ὁμόνυμον τῶν νεαρῶν εἶτε ὄχι, παρίσταται ἐν πλήρει δράσει ὡς ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος

τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. 8 (1931) σ. 47 - 65 καὶ Ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς Συμεὼν τοῦ Μεταφράστου αὐτόθι τόμ. 10 (1933) σ. 26 - 38 ὅπως μεταθέσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Εἰς τὰ ἐνταῦθα παρατεμπόμενα ἔργα νὰ προστεθῇ νῦν H. Zilliacus, Zur stilistischen Umarbeitungstechnik des Symeon Metaphrastes ἐν Byz. Zeitschrift τόμ. 38 (1938) σ. 333 - 350.

¹ K. E. Zachariä v. Lingenthal, Jus Graeco-romanum, Pars III, Lipsiae 1857 Coll. III, Nov. 17, 19 καὶ 20.

² Οὔτε ὁ Zachariä οὔτε οἱ μὲ τὸν Συμεὼν Μεταφράστην ὡς ἱστορικὸν καὶ ἀγιογράφον ἀσχοληθέντες ἠρεύνησαν, καθ' ὅσον βλέπω, τὴν ἐνδεχομένην σχέσιν τῶν ἐν τῷ κειμένῳ μνημονευομένων πηγῶν πρὸς τὸν βυζαντινὸν τοῦτον συγγραφέα.

³ F. D[ölger] ἐν Byz. Zeitschrift τόμ. 34 (1934) σ. 401 - 402.

⁴ K. E. Zachariä, Die Synopsis canonum κλπ. σ. 1154 - 1155.

κατὰ τὴν ἑβδόμην δεκαετίαν τοῦ Ι' αἰῶνος¹, εὐρίσκεται ἀκόμη ἐν ζωῇ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Νικολάου Β' Χρυσοβέργη (984 - 995)² καὶ ἴσως μέχρι τῶν τελευταίων ἔτων τοῦ Ι' αἰῶνος³. Ὁ Εὐστάθιος Ρωμαῖος πάλιν ἀπέθανε μὲν μετὰ τὸ 1025, ἀλλ' οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καθ' ὅσον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς Πείρας, συμπίπτοντα μὲ τὰ ἀμέσως ἐπακολουθήσαντα τὸν θάνατον τοῦ Ρωμανοῦ Ι' Ἀργυροῦ (1028 - 1034) ἔτη, δὲν εὐρίσκεται πλέον ἐν ζωῇ⁴. Κατὰ ταῦτα, οὐδὲν κωλύει νὰ τοποθετήσωμεν τὴν δικαστικὴν συνεδρίασιν, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν Πείρᾳ ΞΔ' 1, εἰς μίαν ἐκ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ Ι' αἰῶνος, ὁπότε ὁ μὲν Συμεὼν εὐρίσκετο ἔτι ἐν ζωῇ, ὁ δὲ Εὐστάθιος ἦτο ἀκόμη εἰς νεαρὰν ἡλικίαν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δικαστικοῦ του σταδίου⁵. Ἡ ἄλλη δὲ ἀντίρρησης τοῦ Zachariā στηρίζεται προφανῶς ἐπὶ ψευδοῦς προϋποθέσεως, διότι ὁ τίτλος τοῦ πατρικίου δὲν εἶναι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνώτερος τοῦ τοῦ μαγίστρου ἀλλὰ κατώτερος⁶. Ὅθεν οὐδεμίαν δυσκολίαν ὑφίσταται διὰ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Συμεὼν, πατρικίος ἔτι ὢν κατὰ τὴν ἑβδόμην δεκαετίαν τοῦ Ι' αἰῶνος, προήχθη μετὰ ταῦτα εἰς μάγιστρον.

ΑΝΑΣΤ. ΙΙ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Βλ. τὴν ἀνωτέρω (σ. 156 σημ. 3) παραπομπήν.

² Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἄραβος χρονογράφου Jahja al-Antaki ἐν Bibliotheca hagiographica graeca², Bruxelles 1909 σ. 271· πρβλ. Α. Ehrhard ἐνθ' ἀνωτ. σ. 308.

³ M. Jugie, Sur la vie et les procédés littéraires de Syméon Metaphraste ἐν Échos d'Orient τόμ. 22 (1923) σ. 5 - 10· πρβλ. Α. Ehrhard ἐνθ' ἀνωτ. σ. 309.

⁴ Zachariā v. Lingenthal ἐν Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft τόμ. 11 (1847) σ. 605· τοῦ αὐτοῦ, Jus Graeco-romanum, Pars I, Lipsiae 1856 σ. III - IV· C. W. E. Heimbach, Griechisch-römisches Recht im Mittelalter und in der Neuzeit ἐν Griechenland... Separatausgabe aus der Allgemeinen Encyclopädie der Wissenschaften und Künste von Ersch und Gruber τόμ. VII, Leipzig 1870 σ. 387 καὶ 424 - 425.

⁵ Ἀμφότερα μαρτυροῦνται ρητῶς ἐν τῇ Πείρᾳ loc. cit: ἀντισηγαὶ δὲ... τὸν πατρικίον (sc. τὸν Εὐστάθιον Ρωμαῖον) τότε λιτὸν κοιτὴν ὄντα... εἰπόντος τότε Συμεῶνος τοῦ μαγίστρου καὶ λογοθέτου (παρῆν γὰρ κἀκεῖνος) ὡς δικαίως λέγει [ὁ] νέος Εὐστάθιος.

⁶ Κλητορολόγιον τοῦ Φιλοθέου σ. 710 - 711 (κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τῆς ἐκδόσεως τῆς Βόννης). Πρβλ. J. B. Bury, The imperial administrative system in the ninth century, London 1911 σ. 22.